кліматичних і економічних умов виробництва. Особливого значення набуває постійне дотримання пропорцій між силовими і робочими машинами, на основі яких, повинні формуватись відповідні робочі агрегати для здійснення технологічних процесів в рослинницьких, тваринницьких та інших галузях агропромислового комплексу.

Висновки. Отже, вихід з кризової ситуації, поступове відродження аграрного конкурентоспроможного виробництва, освоєння ринкових соціальних змін в українському селі можливе тільки шляхом інтенсифікації його галузей на основі інноваційної діяльності. Провідна роль у цьому процесі належить прискореному оновленню і розвитку матеріально-ресурсних засобів. Тому, головними напрямками у підвищенні забезпеченості та ефективності використання основних виробничих засобів, на сьогоднішньому етапі є: забезпечення їх кількісного росту та якісного удосконалення, органічно пов'язане з раціональною концентрацією та спеціалізацією виробництва, з економічною основою розширеного відтворення.

Література:

1. Демчук Л. А. Нормування оборотних засобів с/г підприємств [Текст]. - // Економіка АПК. — 2004. — № 2. — С. 56 — 61.
2. Кіпчинська С. Облік основних засобів у сучасних умовах господарювання: основні аспекти вдосконалення [Текст]. — // Персонал. — 2011. — №2. — С. 50—55.
3. Мармуль Л. О. Організаційно-економічні резерви матеріально-технічного забезпечення зрошувального землеробства // Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази АПК в Україні. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — С.544-549.
4. Месель-Веселяк В. Я. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва // Економіка АПК. — 2005. — № 6. — С. 17—26.
5. Михайловина С. О. Оцінка вартості будівель і споруд особистих селянських господарств // Економіка АПК. — К., 2011. — №4. — С. 83–87.

УДК 631.11

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Удовиченко М.О., здобувач
Полтавська державна аграрна академія

Обґрунтовано концептуальні підходи щодо формування стратегії стійкого розвитку аграрних підприємств та портфелю стратегій у відповідності до рівня економічного розвитку з метою підвищення їх економічної стійкості, ефективності функціонування та конкурентоспроможності.

Grounded conceptual approaches in relation to forming of strategy of steady development of agrarian enterprises and to the brief-case of strategies in accordance with the level of economic development with the purpose of increase of them economic firmness, efficiency of functioning and competitiveness.

Постановка проблеми. Перехід аграрного сектора економіки країни на ринкові методи господарювання супроводжується рядом негативних процесів, серед яких різке ослаблення державної підтримки галузі, збереження диспаритету цін на аграрну продукцію та засоби виробництва, низька плато-

спроможність сільськогосподарських товаровиробників, незадовільний якісний стан основних засобів виробництва. Економічна криза національного господарства України зумовлена безліччю факторів, серед яких важливе місце займає недосконала система управління. Перед підприємствами, що функціонують у сучасних умовах господарювання, замість питань стратегічного характеру щодо ефективної діяльності у довгостроковій перспективі гостро постає питання виживання. Таким чином, головним завданням, що розглядається, є необхідність формування аграрними підприємствами стратегії стійкого розвитку, що має цільову спрямованість, адже правильно розроблена та обґрунтована стратегія є частиною майбутнього успіху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній науковій літературі проблема стійкого розвитку аграрного сектора знайшла своє відображення у роботах П. І. Гайдуцького, Ю. Е Губені, М. Я. Дем'яненка, М. Х. Корецького, М. Й. Маліка, П. М. Макаренка, Л. Ю. Мельника, А. В. Мерзлова, О. А. Поліщука, О. В. Іванова, В. Я. Меселя-Веселяка, П. Т. Саблука В. В. Юрчишина та інших.

Постановка завдання. Обґрунтування теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо стратегічних напрямів підвищення економічної стійкості аграрних підприємств та формування стратегії їх стійкого розвитку, визначення її цільової спрямованості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведений нами аналіз економічних та соціальних умов розвитку аграрного сектору України та Полтавської області зокрема, дав можливість виявити існування безлічі первинних та вторинних чинників, які стоять на заваді стійкого розвитку аграрних підприємств, що свідчить про необхідність комплексного підходу до вирішення питань пов'язаними із забезпеченням ефективного використання природно-ресурсного потенціалу аграрних підприємств, збільшення обсягів виробництва та покращення якості сільськогосподарської продукції, інформаційно-консультаційне забезпечення підприємств аграрного сектору, стимулювання інноваційної діяльності, формування ефективного механізму щодо формування виробничих напрямків аграрного виробництва в розрізі регіонів країни, створення сприятливих умов щодо ведення конкурентної боротьби на ринку продовольства, розширення експортних можливостей, тощо.

Значне поширення в наукових колах проблематики стійкого розвитку сприяло згодом закріпленню терміна «sustainable agriculture» – стійке сільське господарство. Однак єдність вченого співтовариства щодо його вивчення, системи критеріїв і механізму практичної реалізації є поки тільки метою, яку ще потрібно досягти

Відповідно до Закону України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 р.» від 18 жовтня 2005 року № 2982-IV, основні засади державної аграрної політики спрямовані на забезпечення стійкого розвитку аграрного сектора національної економіки на період до 2015 року, системності та комплексності під час здійснення заходів з реалізації держав-

ної аграрної політики всіма органами державної влади та органами місцевого самоврядування [1].

На нашу думку, стійкий розвиток, на відміну від інших трактувань, де робиться акцент на динамічності, яка зумовлює якісну трансформацію, доцільно перш за все розглядати як досягнення зазначеної рівноваги функціонування аграрних підприємств тобто забезпечення стабілізації виробництва ними сільськогосподарської продукції та отримання доходів, що в достатній мірі може забезпечити їм процес розширеного відтворення. Головним критерієм зазначеної рівноваги, на наш погляд, виступає досягнення стабільного зростання аграрного виробництва за роками та вирішення в результаті продовольчої безпеки. Це вихідна точка, з якої починається зосередження зусиль виключно на якісному перетворенні аграрного сектору

Стійкий розвиток аграрного сектора належить до складних соціально-економічних моделей і в будь-який момент часу піддається впливу великої кількості різних аспектів, класифікація яких необхідна для визначення перспективних напрямів підвищення стійкості аграрного виробництва.

Лише на основі чітко вивіреної загальнонаціональної стратегії за активної державної підтримки можна відновити аграрне виробництво і забезпечити його стійкий розвиток. Безумовно, при цьому слід використовувати досвід, як вітчизняний так і зарубіжний, при чіткому розподілі повноважень національного та регіонального регулювання процесу екологізації аграрної економіки. Крім того, необхідно враховувати, що сільське господарство регіону як галузь матеріального виробництва має свою внутрішню специфіку, яка визначається природними умовами, і зовнішню, яка виявляється у взаємозв'язку з іншими галузями матеріального виробництва, з національної та світової ринкової кон’юнктури.

Ефективна реалізація концепції стійкого розвитку аграрного сектора можлива на основі системного підходу, що дозволяє чітко визначити майбутні завдання, визначити шляхи їх реалізації, розглянути і вибрати кращі варіанти комплексних рішень.

Зарубіжний та вітчизняний досвід вирішення проблеми стійкого розвитку аграрних підприємств дозволяє виділити набір базових стратегій. Проте, виходячи з того, що кожне окремо взяте підприємство характеризується певними особливостями, що об’єктивно визначається своєрідністю впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства та його власним ресурсним потенціалом, специфічністю реагування на зміни ринку, вимагає удосконалення механізму формування стратегії стійкого розвитку, що враховуватиме стан економічного розвитку аграрних підприємств, їх внутрішні потенційні можливості.

Для того, щоб ефективно розробити стратегію стійкого розвитку, перш за все необхідно спланувати послідовність блоків процесу розробки стратегії. Для цього складається алгоритм розробки стратегії стійкого розвитку (рис. 1).

Рис. 1. Блок-схема формування та механізму реалізації стратегії стійкого розвитку аграрних підприємств

Джерело: розроблено автором

На першому етапі відбувається обґрунтування цілей, виявлення мети та поставка задач – певного мотивуючого фактору, що стимулює процес реалізації стратегії стійкого розвитку та викликає інтерес до досягнення бажаного результату. Розуміння того, яких результатів прагне досягти керівництво, є найважливішим компонентом здатності добитися бажаного результату. Бачення майбутнього результату дає можливість зосередитися на головній меті, правильно використовуючи при цьому доступні ресурси.

Наступним блоком є проведення стратегічного аналізу, який є своєрідним фільтром, через який мають проходити всі цілі, задачі та процеси. Даний етап передбачає проведення аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, виявлення можливостей та загроз, визначення правильності і доцільності поставлених цілей.

Третій етап пов'язаний із аналізом існуючої стратегії, та формуванням стратегії стійкого розвитку аграрних підприємств та основі результатів отриманих в двох попередніх етапах.

Наступним блоком в алгоритмі виступають процеси, пов'язані із деталізацією цілей та стратегічних задач. Ці процеси включають в себе формування портфелю стратегій та розробку механізму по їх реалізації у відповідності до рівня економічного розвитку аграрних підприємств. Нами встановлено, що при обґрунтуванні як загальної стратегії стійкого розвитку, так і портфеля стратегічного набору, необхідно враховувати, перш за все, рівень економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Це об'єктивна необхідність, яка дозволяє більш обґрунтовано підійти до вибору альтернативних управлінських рішень щодо визначення основних напрямків забезпечення стійкого розвитку підприємств та механізмів їх реалізації.

На основі результатів нашого дослідження виділено три групи підприємств за рівнем економічного розвитку. Для виходу із кризових ситуацій та забезпечення стійкого стратегічного розвитку підприємств нами розроблена система заходів організаційно-економічного спрямування, запропонована система стратегій. При виборі альтернативних управлінських рішень акцент зроблено на пошуки резервів внутрішньо-системного характеру, на власні можливості самих підприємств з раціональним поєднанням державного протекціонізму, адже формування потенційних можливостей господарюючих структур не є самоціллю, а системно-комплексним фактором забезпечення стійкого розвитку аграрних підприємств.

Так, до першої групи входять підприємства, що мають низький рівень економічного розвитку та знаходяться в зоні економічної нестійкості та критичного ризику. Виходячи із внутрішніх можливостей підприємств даної групи, стратегія стійкого розвитку передбачає застосування наступного портфеля стратегій: стратегія оптимізації витрат; стратегія агресивності, стратегія різноманітності та удосконалення виробництва, стратегія вибіркового скорочення. Механізм реалізації обраних стратегій передбачає: державно-фінансова підтримка (компенсація по довгостроковим кредитам, дотації, субсидії, пільгове оподаткування,), подальша реструктуризація підприємств в

напрямках: створення кооперативів, укрупнення підприємств; розвиток тваринництва; реорганізація системи управління.

Друга група підприємств характеризується допустимою мінімальною величиною прибутку, перебувають у стані стагнації чи критичної економічної стійкості маючи при цьому допустимі межі ризику. Оптимальним стратегічним набором в контексті забезпечення стійкого розвитку з урахуванням внутрішніх можливостей буде: стратегія максимізації поточного прибутку; стратегія удосконалення товару; стратегія інтенсифікації комерційних зусиль; стратегія диверсифікації, стратегія збалансованого розвитку рослинництва і тваринництва, традиційна стратегія. Механізм реалізації даного набору стратегій передбачає державну фінансову підтримку; компенсацію по довгостроковим кредитам; підтримку інноваційних напрямків розвитку, зміну організаційних форм господарювання; розвиток внутрішньогосподарських економічних відносин; розвиток вертикальної інтеграції.

До третьої групи входять підприємства що є економічно стійкими, динамічно розвиваються і при цьому зберігають рівновагу головних своїх елементів. Для закріплення отриманих результатів підприємствами даної групи, та забезпеченні в подальшому можливостей розширеного відтворення, при одночасному нарощуванні обсягів виробництва та максимізації прибутку на нашу думку, ефективним буде наступний набір стратегій: стратегія якості товару; стратегія розширення географічних сегментів ринку; стратегія інтенсивного зростання; стратегія цінових уступок; маркетингова стратегія; стратегія конкуренції та диверсифікації. Пріоритетне значення в процесі реалізації обраних стратегій матиме механізм маркетингу, забезпечення іміджу фірми, соціально-етичного маркетингу, логістичне спрямування, розвиток контролінгової діяльності, забезпечення фінансової стійкості та ефективності організаційно-технічних перетворень.

Ефективність реалізації стратегії стійкого розвитку значною мірою залежить від контролю, оцінки досягнутих результатів та визначення параметрів, що дозволять спів ставити отримані результати та визначити ефективність застосованих стратегічних рішень (етап п’ять, шість та сім).

Останній етап процесу алгоритму формування та реалізації стратегії стійкого розвитку, враховуючи високий ступінь ризикованості діяльності та впливу безлічі факторів як зовнішнього так і внутрішнього середовища підприємства та особливостей функціонування сільськогосподарських підприємств передбачає коригування як цілей та задач, так і самої стратегії стійкого розвитку та стратегічного набору.

Розробка стратегії здійснюється на п’яти рівнях управління: корпоративному, діловому, функціональному, оперативному та модулятивному. Відповідно до кожного рівня на стратегію і процес її розробки впливають різні фактори внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства. При цьому стратегія здійснюється по трьом сферам діяльності аграрного підприємства: маркетинговій, фінансовій та організаційно технічній. Маркетингова орієнтація направлена на створення умов функціонування підприємств на ринку та ефективної політики ведення конкурентної боротьби. Фінансова стратегія

відповідає за регулювання внутрішнього становища підприємства, стабільності отримання ним прибутків, мінімізацію витрат, а також співставлення вимог підприємства з його реальними можливостями. Організаційно-технічна стратегія відповідає за стан технічного і ресурсного забезпечення на підприємстві та зростання збалансованої організаційної структури. В свою чергу, важливе значення мають і виробничі цілі, які на наш погляд доцільно розглядати окремо, оскільки процес виробництва сільськогосподарської продукції є інструментом реалізації маркетингових, організаційно-технічних та фінансових цілей. Реалізація стратегії стійкого розвитку аграрних підприємств потребує значних перетворень у підсистемах господарюючих структур. Виходячи з цього, результативність її залежить від збалансованого підходу до змін у організаційному, економічному, кадровому, технічному, технологічному, біологічному та в інших потенціалах організаційного формування.

Обґрунтовані пропозиції щодо формування стратегії стійкого розвитку, дозволять більш обґрунтовано підійти до вибору альтернативних управлінських рішень, формуванні стратегічного набору та забезпечення зазначеної рівноваги функціонування аграрних підприємств, стабілізації виробництва ними сільськогосподарської продукції та отримання доходів, що в достатній мірі може забезпечити їм процес розширеного відтворення.

Висновки. Таким чином, формування та реалізація стратегії стійкого розвитку аграрних підприємств, що в першу чергу передбачає удосконалення державної агропродовольчої політики в контексті адаптації механізмів її реалізації до вимог ринкового середовища, розвиток вертикальної інтеграції, удосконалення інформаційної бази, консультаційного та маркетингового забезпечення, дадуть можливість покращити кількісні та якісні параметри вітчизняного аграрного сектору, забезпечити конкурентоспроможність сільськогосподарських товаровиробників та їх продукції як на внутрішньому так і на зовнішньому продовольчих ринках, а головне, створити умови стійкого розвитку аграрних підприємств.

Література:

1. Закон України «Про основні засади аграрної політики до 2015 року» № 2982-IV від 18.10.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.

2. Минцберг Г. Стратегический процесс: концепции, проблемы, решения / Г. Минцберг, Куинн Дж. Б., Голаш. – СПб. : Питер, 2001. – 648 с.

УДК 631. 173

ОЦЕНКА ЗАТРАТ НА АГРОТЕХНОЛОГИИ ВЫРАЩИВАНИЯ ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНФОРМАЦИИ ДИСТАНЦИОННОГО ЗОНДИРОВАНИЯ ЗЕМЛИ

Федякина Т.Е., аспирант

Институт технической механики НАН Украины и НКА Украины

Розроблено підхід до оцінки витрат на проведення агротехнічних заходів, спрямованих на підвищення врожайності озимої пшениці, з використанням інформації дистанційного зондування Землі. Обґрунтовано вибір кількісного критерію оцінки доцільності прийняття управлінських рішень.